

Ivan Ivančan, Narodni plesni običaji Banije i Pounja, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1986, 136 str.

Dugogodišnja uspješna suradnja I. Ivančana i izdavača njegovih knjiga, Kulturno-prosvjetnog sabora Hrvatske nastavlja se i dalje i pred nama je nova regionalna plesna zbirka. Ovog puta predstavljeni su plesovi i plesni običaji Banije i Pounja.

Osnovu knjige čine rezultati autorova vlastita terenskog istraživanja, osobito intenzivna 1960. godine, te praćenje nastupa folklornih grupa s ovog područja na mnogim smotrama. Prikupljeni materijal pohranjen je u Zavodu za istraživanje folkloru u Zagrebu.

U odnosu na prethodne knjige promjenu uočavamo u naslovu. Ne spominju se više narodni plesovi, već narodni plesni običaji. (Doduše, ovakav naslov Ivančan je upotrijebio u prethodnoj knjizi *Narodni plesni običaji Južne Dalmacije*, ali tamo smo to uočili samo kao terminološku promjenu). Već površno prelistavanje pokazuje da se radi o izvjesnom konceptijskom pomaku. Ivančan nije nikad promatrao ples samo kao fenomen pokreta izdvojen iz konteksta u kojemu se događa, pa su i u njegovim zbirkama, uz opise plesova, redovito prisutni i podaci o funkcioniranju plesa, društvenoj ulozi, terminologiji, ulozi u okviru drugih običaja, učenju itd. Sad tim elementima, koje svodi pod zajednički naziv plesni običaji, daje još veću važnost i u ovoj knjizi zauzimaju polovicu prostora, jednako koliko i opisi plesova. Novost je i posebno poglavlje s melodijskim i tekstovnim transkripcijama pjesama uz ples.

I ovdje se autor u opisu plesnih običaja koristi brojnim citatima kazivača. Svoju ulogu u prezentiranju običaja sveo je na najmanju moguću mjeru i često samo najavljuje lokalitet i temu o kojoj će biti govora. Većim su dijelom opširni citati birani tako da omogućuju jasan odgovor na postavljeno pitanje, a čitaocu ostavljaju mogućnost vlastitog interpretiranja. Ali citati ne daju odgovor samo na plesna pitanja nego i sliku o karakteru i mentalitetu naroda ovog kraja, prijašnjem i sadašnjem sustavu vrijednosti, društvenim prilikama, odnosno itd. Slikovit način izražavanja naroda

ovog kraja čini štivo dodatno zanimljivim.

Od preko stotinu zabilježenih plesova i varijanti (pretežu kola zapisana prema prvom stihu pjesme uz koju se izvode) detaljno je opisan dvadeset i jedan ples. Kako smo već navikli kod Ivančana, plesovi su paralelno opisani na tri načina: notnim sistemom V. Žganca, Labanovom kinetografijom i riječima. I slabiji poznavaoi plesnih pisama moći će uz detaljan opis riječima "pročitati" pokret, a uz pojedini ples pridodana je i odgovarajuća melodijska pratnja (transkripcije vokalnih i instrumentalnih melodija izradila je Grozdana Marošević).

Ova knjiga pouzdan je i do sada jedini prikaz plesnih tradicija Banije i Pounja i u potpunosti će zadovoljiti i ljubitelje ovih tradicija i stručnjake. Mnogo korisnih podataka u njoj naći će i etnomuzikolozi, istraživači običaja, narodne poezije, dijalektolozi.

STJEPAN SREMAC

Tänze aus Oberösterreich, gessammelt und aufgezeichnet von Herman Derschmidt, Landesinstitut für Volksbildung, 1985, Band 1, Tanzbeschreibungen, 288 str; Band 2, Notenteil, 178 str.

Knjiga "Plesovi Gornje Austrije" tipična je regionalna plesna zbirka usmjerena prvenstveno što iscrpnijem prikazivanju plesnog repertoara. Ovdje nalazimo čak 172 opisa plesa. Stječe se dojam da je time gotovo u cijelosti predstavljen tradicijski plesni repertoar Gornje Austrije. Najveći broj zapisa prikupio je na terenu sam autor od polovice dvadesetih do početka osamdesetih godina ovog stoljeća, što dokazuje njegovo kontinuirano zanimanje za sakupljanje i čuvanje plesnih tradicija.

Opsežna građa raspoređena je u dvije knjige; u prvoj su opisi plesova (*Tanzbeschreibungen*), u drugoj notni primjeri (*Notenteil*). U prvoj knjizi, neposredno nakon pozdravnih riječi i kratkog uvodnog slova autora, nalazimo "plesni ključ" (*Tanzschlüssel*).

Plesovi su opisani isključivo riječima i stoga je bilo neophodno izgraditi odgovarajuću terminologiju koja obuhvaća zajedničke plesne i prostorne karakteristike raznih plesova (plesni obrasci, prihvaćanje plesača, raspored plesača na plesnom prostoru) i način i smjer izvođenja pokreta. Pisac je sam izradio većinu terminoloških odrednica i tek ponegdje se služi terminima iz knjižice *Stručni izrazi narodnog plesa (Fachausdrücke Volkstanz, Stuttgart, Verlag Walter Kögler, 1971)*, što je uvijek posebno označeno. Objašnjenja pojedinih termina su vrlo jasna, a tamo gdje je to potrebno, i ilustrirana vrlo dobrim fotografijama (npr. načini prihvaćanja partnera). Iskusniji plesač će se brzo snaći u ovim objašnjenjima i primijeniti ih u "čitanju" plesa.

I H.Derschmidt se tuži na nedostatak opće zajedničke stručne terminologije narodnih plesova. Čini mi se da je to teško provedivo. Narodni plesovi imaju relativno uzak rječnik pokreta, naročito ako ih promatramo na užem kulturnogeografskom prostoru. Bogatstvo narodnog plesa iskazuje se u *kvaliteti* pokreta, u načinu izvođenja pokreta i to je često ono temeljno po čemu razlikujemo slične ili iste plesove. Kad bi se terminološki uz ostale fiksirale i važnije kvalitativne karakteristike najraširenijih plesnih obrazaca, takva terminologija bi morala nužno biti veoma opsežna i stoga nespretna za upotrebu. Stoga ne čudi što autor nije mogao naći čvršće uporište u spomenutoj knjižici stručnih plesnih izraza. Oni nisu bili dostatni da istaknu specifičnosti plesne građe koju je želio predstaviti.

Iza "plesnog ključa" nalazimo kraće ali veoma važne napomene vezane općenito uz glazbenu pratnju i uz notne primjere u drugoj knjizi. Autor ističe da je za plesnu pratnju mogao poslužiti gotovo svaki postojeći instrument, ali da je za Gornju Austriju najkarakterističniji bio sastav od dvije violine i malog basa (*Basscelll*). To nas neodoljivo podsjeća na iste takve sastave u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj, osobito u široj okolici Zagreba.

Najveći prostor zauzimaju, naravno, opisi plesova. Golema građa zahtijevala je sistematiziranje i H. Derschmidt to čini prema više kriterija u nekoliko većih grupa, unutar kojih opet donosi dalju podjelu na pojedine oblike, vrste plesova i njihove varijante. Jedan od

osnovnih kriterija je forma, prostorni oblik plesa (npr. plesovi u krugu, lančani plesovi); ili posebnu grupu čini neki naročito rasprostranjeni ples (npr. *Landier*). U posebnu grupu autor, također, uvršta plesne igre i šaljive plesove. Odvijanje pojedinog plesa opisano je po taktovima, a karakteristične figure i pokreti vrlo su često ilustrirani odličnim fotografijama. Uz svaki ples nalazimo i podatke o autoru zapisa, godini, demonstratorima, lokalitetu i eventualne druge nazive plesa te broj. Pod istim tim brojem u drugoj su knjizi odgovarajući melodijski zapis i tekst pjesme, ako se uz ples i pjeva (takvih je plesova malo). Melodijski zapisi u pravilu su dvoglasni i svi počinju s četiri takta "predigre" (*Vorspiel*), koja mora plesače upozoriti o kojem se plesu radi i u kojem tempu će se plesati.

Osim da prikaže plesni materijal ova knjiga nije imala drugih pretenzija. To je učinjeno na način koji će u potpunosti udovoljiti zahtjevima stručnjaka i drugih korisnika i predstavlja pouzdan prikaz narodnih plesova Gornje Austrije, a za nas ujedno zanimljiv plesni i glazbeni komparativni materijal. Ostaje tek za žaljenje što plesovi nisu zapisani i Labanovom kinetografijom, kako smo to već navikli i u našim novijim plesnim izdanjima.

STJEPAN SREMAC

Ludvik Kuba, Pjesme i napjevi iz Bosne i Hercegovine, Drugo izdanje pripremio, dopunio neobjavljenim pjesmama i dodao indekse Cvjetko Rihtman uz saradnju Ljube Simić, Miroslave Fulanović-Šošić i Dunje Rihtman-Šotrić, Svjetlost, Sarajevo 1984, 625 str.

Vrlo opsežna i poznata zbirka narodnih napjeva iz Bosne i Hercegovine L. Kube (skupljena 1893. godine) bila je prvi put objavljena u četiri godišta *Glasnika Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 1906, 1907, 1909 i 1910. Velika želja Ludvika Kube da se zbirka objavi i kao samostalna cjelina napokon se ostvarila - otprilike devedeset godina nakon objavljenih terenskih zapisa.